

Göteborgs Universitet

Institutionen för Globala Studier

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”All necessary measures”

- En diskursanalys av NATO:s intervention i Libyen 2011

Leo Carlsson

Examensarbete för kandidatexamen i Globala Studier

Bachelor thesis i Global Studies

Termin: HT 2017

Handledare: Claes Wrangel

Abstract

The world is changing, and with it the security doctrines and the world order. This bachelor thesis is focusing on the expressions of world order as described by Björn Hettne through a case study of NATO's intervention in Libya 2011 and its use of Responsibility to Protect. The paper uses the discourse theory developed by Laclau's and Mouffe to map and analyse NATO's discourse through the press releases made by NATO during and just before the intervention. This in turn is then used as examples of NATO's discourse on the following: security in terms of human security versus state security; group identity and who is it that NATO is supposed to protect; and who is made human, in the lines of Maja Zehfuss's research on the idea of humanity. Among the key findings are the way which the Libyan dictator Muammar al-Gaddafi is by NATO both defined as a human and a representative of an inhumane regime, and that NATO's intervention in Libya may be seen as a failed attempt to establish a new world order, with a few suggestions for further research.

Wordcount: 10 641 words, excluding sources, table of contents and abstract.

Keywords: Security, State Security, Human Security, Responsibility to Protect, NATO, Libya, Sovereignty

1. Innehållsförteckning

Abstract	1
1. Innehållsförteckning	2
2. Inledning	3
2.1 Syfte	4
2.2 Avgränsning.....	5
2.3 Disposition	5
3. Bakgrund	7
3.1 NATO.....	7
3.2 Responsibility to Protect	7
3.3 Libyen och den arabiska våren	8
4. Tidigare forskning	11
4.1 Pape.....	11
4.2 Weiss.....	12
4.3 Chandler.....	14
4.4 Zehfuss.....	18
5. Teori och metod	20
5.1 Diskurs	20
5.2 Diskursteori och diskursanalys.....	20
5.2.1 Ontologisk och epistemologisk utgångspunkt	21
5.2.2 Betydelsebildning	22
5.3 Mitt diskursanalytiska förhållningsätt.....	23
5.4 Genomförande och operationalisering	24
6. Material	26
7. Resultat och analys	27
7.1 Diskursen.....	27
7.1.1 Mandate.....	27
7.1.2 Protect	30
7.2 Handlingar	31
7.3 Säkerhet.....	35
7.4 Sammanfattning.....	37
8. Diskussion	38
9. Källor	39

2. Inledning

Världen förändras. Ny teknik har gjort att kommunikationen blivit global och ögonblicklig, istället för att ta timmar, dagar eller veckor. Globaliseringen har gjort att vi inte längre behöver vänta för att få information, utan kan exempelvis se direktsänd TV från en konflikt. Fram tills nyligen lyckades den gamla världsordningen med anor tillbaka till den westfaliska freden 1648 hålla sig relativt stabil, men efter kalla krigets slut har världsordningen förändrats. Den svenske freds- och utvecklingsforskaren Björn Hettne skapade en teori som går ut på att vi genomgår en förändring i världsordningen, och gav exempel på vilka vägar denna kan ta. Den första vägen är via en regression till det system som fanns innan den westfaliska staten, vilket han kallar en pre-westfalisk väg. Detta innebär en typ av återgång till den feodalism som existerade innan den enhetliga staten där makten var delad och alla rapporterade uppåt till en nivå över men hade relativ kontroll över sin specifika del (Hettne 2005:122). Den andra vägen är via en uppdatering av den westfaliska staten. Här uppdateras statens betydelse och exempelvis ett nytt "Concert of Europe" skapas, där en maktbalans av mäktiga och villiga stater upprätthålls, eller att FN:s och den internationella agendan stärks, men nationalstatens betydelse är fortfarande stark (Hettne 2005:125ff). Den sista vägen är via ett steg ur westfaliska staten in i en helt ny världsordning där staten tappar sin starka betydelse och något annat tar över, exempelvis starkare regionala organisationer som EU, AU, MERCOSUR osv (Hettne 2005:129ff).

När världsordningen förändras, ändras också de praktiska doktrinerna och diskurserna som världsordningen använder, samt vice versa i att praktiken formar världsordningen. I Hettnes ord,

"Ordning i det sociala livet [...] innebär att vissa elementära mål uppfylls: att säkerhet till liv och lem garanteras, att ingångna avtal hålls, och att ägande av egendom (inte nödvändigtvis individuell) respekteras (Hettne 2005:13)"

Detta innebär att om praktikerna förändras och de elementära målen inte längre uppfylls på samma sätt, skapas en ny ordning.

Nya doktriner som Responsibility to Protect har skapats och vägen som ledde fram till att Responsibility to Protect formulerades är tillräckligt för en egen uppsats. Mycket kort sammanfattat

så ledde en lång tids akademisk debatt efter folkmordet i Rwanda 1994 och NATO:s ingripande i Serbien 1999 till att FNs generalförsamling (UNGA) 2005 antog tre principer (Bellamy 2012:487):

- I. The responsibility of the state to protect population from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity, and from their incitement.
- II. The international community's responsibility to assist the state to fulfil its responsibility to protect.
- III. In situations where a state has manifestly failed to protect its population from the four crimes, the international community's responsibility to take timely and decisive action through peaceful diplomatic and humanitarian means and, if that fails, other more forceful means in a manner consistent with Chapter VI (peaceful measures), VII (enforcement measures) and VIII (regional arrangements) of the UN Charter.

Detta hör också ihop med den breddning som skedde av säkerhetsbegreppet under samma period, och det är utifrån dessa begrepp som denna uppsats arbetar. Två rivaliserande säkerhetsbegrepp skapades, Human Security (Mänsklig säkerhet) och State Security (Statlig säkerhet). Pauline Kerr beskriver i Collins 2013 begreppen såhär: State security är det som klassiskt förstås som säkerhet. Objektet som ska vara säkert är staten och dess territorium, hoten är andra stater och dess militär. Interna konflikter påverkar måhända statens styre, men hotar inte statens existens, såtillvida inte någon av sidorna i en intern konflikt är sponsrade av andra stater i syfte att annektera eller införlivas i en annan stat. Human Security tar en annan vinkel. Objektet är istället människor i en stat och deras hot innefattar allt från andra stater till den egna staten via rebeller (Kerr 2013:111). Det är utifrån dessa perspektiv som NATO:s intervention i Libyen är intressant, där Responsibility to Protect används av en mellanstatlig organisation på globalt mandat i en lokal konflikt.

2.1 Syfte

För att förstå hur den nya världsordningen manifesteras, studeras användandet av Responsibility to Protect i Libyen 2011 och världsordningen i detta enskilda fall. Detta görs genom att dekonstruera diskursen utifrån Laclau och Mouffes diskursanalys, för att se hur NATO använder Responsibility to Protect som en diskursiv praktik (Winter Jørgensen & Phillips 2013:43) och vilka begrepp dess

användning grupperas kring och vilka gruppidentiteter som skapas. Utifrån detta syfte kan följande forskningsfrågor ställas:

1. Vilka ord används för att beteckna NATO:s intervention och vilken betydelse får dessa?
2. Vilka gruppidentiteter skapas av NATO och vad innebär de?
3. Vilka handlingar möjliggörs?
  - Vad innebar ”Protect” i fallet?
  - Vem skulle skyddas?
4. Vilken typ av säkerhetsbegrepp framträder i interventionen?

2.2 Avgränsning

För att studera detta avgränsas området dels till de av ämnet ställda begränsningarna som att hålla sig till Libyen 2011 mellan den 17 mars 2011 och den 28 oktober 2011, då detta är perioden från det att säkerhetsrådet berättigade ett ingripande tills dess att NATO anser operationen vara över. Detta sätter tidsperioden som studeras, men det avgränsar också till att studera NATO under perioden, som kollektiv identitet, inte hur olika medlemsstater eller koalitionsmedlemmar använder det i sina beslut att delta. Uppsatsen är alltså inte till för att se vad Responsibility to Protect var menat att leda till eller vad som ledde till att det användes i just Libyen, utan syftet är att se hur NATO beskriver sin intervention. NATO som samling av stater, vars fyra största medlemmar stod för 44,6 % av globala militära utgifter 2016 (SIPRI 2017), gör detta relevant som indikation på hur den globala världsordningen förändras. Och även om det inte går att dra slutsatser om hur andra stora globala aktörer ser på frågan, är det en god ingång till vidare studier och bidrar därmed till ett relevant forskningsresultat.

2.3 Disposition

Totalt består uppsatsen av åtta delar. Den första delen är ett abstract på engelska, som sammanfattar uppsatsens syfte samt resultat, för att enkelt kunna se vad uppsatsen handlar om. Därefter följer en inledning, vilken beskriver syftet och forskningsfrågorna för uppsatsen. Den tredje delen är en bakgrund med en kort genomgång av NATO:s historia, skapandet av Responsibility to Protect samt konflikten i Libyen. Sedan kommer en genomgång av tidigare forskning, där ett utdrag av den

relevanta forskning som finns på ämnet presenteras. I och med nivån och omfattningen av uppsatsen presenteras enbart ett utdrag av forskningen som representerar de största lägren inom debatten om human security och interventioner, och inte en sammanställning av forskningsfältet som helhet. Den femte delen är en genomgång av uppsatsens teori och metod, där Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskurst teori presenteras, samt relevanta begrepp för uppsatsen och hur den ska genomföras. Detta följs av en del om uppsatsens material, hur dess insamling gått till och hur urvalet gjordes. Sedan följer uppsatsens resultat och analys, där teori och tidigare forskning knyts an till resultatet och slutsatser presenteras tillsammans med förslag på framtida forskning. Den åttonde och sista delen består av uppsatsens referenser.

3. Bakgrund

3.1 NATO

Efter andra världskriget etablerades en världsordning med två supermakter med motsatt ideologi; USA och Sovjetunionen. Europa blev den främre gränsen, där de två supermakterna möttes. 1948 skrevs Brysselavtalet, en försvarspakt mellan Storbritannien, Belgien, Nederländerna, Luxemburg och Frankrike. Efter USA:s tvivel om försvarspaktens försvarsförmåga utökades den 1949 i Washingtonavtalet och NATO, North Atlantic Treaty Organization bildades, och innefattade nu USA och flera andra Europeiska medlemmar. I avtalet formaliserades en kollektiv säkerhet, där det i artikel fem stipuleras att ett angrepp på en av medlemsstaterna är ett angrepp på alla medlemsstaterna, som därefter är skyldiga att svara som sådant. Sex år senare, 1955, skapades Warszawapakten under Sovjetunionens ledning, som ett direkt svar på NATO. Under Warszawapakten utövades en liknande form av kollektiv säkerhet (Campbell, MacKinnon& Stevens 2010:70).

När Sovjetunionen kollapsade 1991, Warszawapakten upplöstes och kalla kriget tog slut stod plötsligt NATO utan ett klart definierat uppdrag. NATO genomförde 1993 med FN-mandat flygangrepp på bosniska serber som angrep civila och 1999 gjorde de en intervention i Kosovo, vilket saknade FN-mandat. NATO argumenterade då för att det var nödvändigt av humanitära skäl för att skydda civila (Campbell, Mackinnon&Stevens 2010:71).

1999 gick tre av de tidigare Warszawapaktmedlemmarna med i NATO, och ytterligare sju fd. Warszawapaktmedlemmar gick med 2004, inklusive de tre baltiska staterna Estland, Lettland och Litauen, vilket nu skapade en direkt gräns till den före detta Warszawapaktledaren Ryssland (Campbell, Mackinnon&Stevens 2010:70).

3.2 Responsibility to Protect

Till följd av folkmorden i Rwanda 1994 samt Srebrenica 1995 och NATO:s ingripande i Serbien 1999 tillsattes International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS), en internationell kommission som 2005 publicerade en rapport, Responsibility to Protect. Rapporten fastslog att det är staten som har det yttersta ansvaret att skydda sin befolkning och att om den egna staten misslyckas med detta ansvar, eller utgör hotet självt, är det det internationella samfundets

ansvar att intervensera och hjälpa till med återuppbyggnad efter interventionen. Samma år höll FN en internationell konferens för att fira 60-årsjubileet för organisationen och delegaterna antog tre pelare på vilka Responsibility to Protect vilar:

- I. *"The responsibility of the state to protect population from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity, and from their incitement.*
- II. *The international community's responsibility to assist the state to fulfil its responsibility to protect.*
- III. *In situations where a state has manifestly failed to protect its population from the four crimes, the international community's responsibility to take timely and decisive action through peaceful diplomatic and humanitarian means and, if that fails, other more forceful means in a manner consistent with Chapter VI (peaceful measures), VII (enforcement measures) and VIII (regional arrangements) of the UN Charter (Bellamy 2012:487)."*

Karin Aggestam har sammanfattat detta i fyra principer som skulle ledsaga användandet av Responsibility to Protect praktiskt när en befolknings egna stat misslyckas upprätthålla sitt ansvar:

- *"Rättfärdig orsak: risk för etnisk rensning eller folkmord;*
- *Försiktighetsprinciper: militärt agerande sista utvägen och i proportion till det som ska uppnås;*
- *Legitim auktoritet: FN:s säkerhetsråd men även enskilda stater i akuta situationer;*
- *Operativa principer: tydligt mandat baserat på folkrätten, tillgång till resurser och koordinering med humanitära organisationer. (Aggestam & Höglund 2012:37)"*

3.3 Libyen och den arabiska våren

Den arabiska våren, en serie demonstrationer med krav på reformer som regimskifte, grundlagsförändringar och i vissa fall demokrati, började i december 2010 med att en grönsakshandlare i Tunisien tände eld på sig själv i protest mot att representanter för regimen behandlat honom illa. Kort därefter avled han av sina skador och protesterna började sprida sig, först inom Tunisien och senare till andra länder i Nordafrika och mellanöstern (BBC 2013).

I Tunisiens grannland Libyen hade befolkningen under en lång period varit utsatta för grovt våld från dess ledare Muhammar al-Gaddafi (Human Rights Watch 2011). I februari arresterades en människorättsadvokat av regimen, i hopp om att kväsa samma typ av reformer som krävts i Tunisien, men reaktionerna blev de motsatta (UCDP 2017a). 17:e februari, på årsdagen fem år efter att al-Gaddafi slagit ner en tidigare protest, började den libyska befolkningen inspirerat av demonstranterna i Tunisien kräva Muhammar al-Gaddafis avgång. Gensvaret från regimen blev hårt och flera demonstranter skadades och några dog, främst i de östra delarna av landet runt staden Benghazi. Uppsala Conflict Data Program (2017a) pekar specifikt på en begravning för en demonstrant som katalysator för vidare protester. På begravningen samlades flera protestanter och regimen svarade med att sätta in militär (UCDP 2017a). Detta skapade en spiral, där dödandet av demonstranter skapade fler demonstrationer som mötte mer våld från regimen vilket skapade fler och starkare demonstrationer. Våldet eskalerade snabbt och i slutet av februari använde al-Gaddafi ett starkt språk i ett TV-sänt tal där han kallade demonstranterna för ”rättor” och att regimen och dess lojala följare måste ”rena landet”. Detta drog internationell uppmärksamhet och den 26:e februari 2011 antog FN:s säkerhetsråd resolution 1970 där de skriver att:

”considering that the widespread and systematic attacks currently taking place in the Libyan Arab Jamahiriya against the civilian population may amount to crimes against humanity (UNSC 2011a)”

och att,

”/.../the Libyan authorities’ responsibility to protect its population (UNSC 2011a)”

Protesterna eskalerade därefter ytterligare och ett National Transitional Council skapades i den östra delen av landet, bestående av före detta politiker som hoppat av al-Gaddafis regering, rebeller samt religiösa ledare. När al-Gaddafi fortsättatte angripa civila och hota omvärlden, antog FN:s säkerhetsråd resolution 1973 där de utöver ekonomiska sanktioner gav mandat för att upprätta en flygförbudszon och med alla nästan¹ tillgängliga medel skydda civilbefolkning och civila områden

---

¹ *Explicit undantaget ockupation*

(UCDP 2017b). NATO skapade kort därefter en internationell koalition för att implementera resolution 1973 och upprättade en flygförbudszon samt slår ut Gaddafitrogna mål som angriper civila.

4. Tidigare forskning

Detta kapitel består av 4 olika delar. Först en sammanfattning av en artikel av Robert Pape från 2012, som får representera en mer statscenterad syn på säkerhet. Därefter en artikel av Thomas Weiss som representerar en mer mänskligt centrerad syn på säkerhet, och tillsammans får de representera ett urval av den spännvidd som finns i diskussionen om Responsibility to Protect och säkerhet, samt interventionens gränser. Sedan följer tre artiklar av David Chandler, från 2004, 2009 och 2010 som utgör ett historiskt perspektiv på hur Responsibility to Protect enligt Chandler utvecklats från dess framtagande fram till året innan det användes. Sist avslutas det med en sammanfattning av Maja Zehfuss som forskat på vem som görs till människa i interventioner och är relevant för uppsatsens frågeställningar oavsett var gränsen för Responsibility to Protect går. Både Pape och Weiss förenas i grundantaganden om människan, och Zehfuss vidgar det begreppet samt sätter NATO:s språkbruk i perspektiv, som en försvarspakt som genomför angrepp mot en stat som inte angripit någon av medlemsstaterna.

4.1 Pape

I sin artikel i *International Security* från 2012 menar Robert Pape att:

”R2P sets the bar for intervention so low that virtually every instance of anarchy and tyranny—or indeed, every potential instance—represents an opportunity for the international community to violate the sovereignty of states. At the same time, R2P demands ambitious nation building to replace state institutions, which would create virtually unbounded obligations to help foreigners regardless of expense and encourage perceptions of imperialism (Pape 2012:43).”

Problemen med Responsibility to Protect blir dessutom större än så. Pape menar att Responsibility to Protect saknar en bra standard för när mänskligt lidande blir stort nog för att berättiga en intervention. Dessutom saknar Responsibility to Protect en pragmatism och sätter inga ramar för vilka förluster som ska vara godtagbara av den intervenerande parten. Pape argumenterar för att om 10 000 av den intervenerande parten skulle dö för att rädda 100 000 civila i ett annat land, skulle detta vara godtagbara förluster enligt Responsibility to Protect och dess utilitaristiska standard, men knappast politiskt godtagbart i det intervenerande landet. Sist menar Pape att återuppbyggnadsfasen

som Responsibility to Protect kräver är allt för stor. Pape menar att för att uppfylla det syftet krävs det att FN tar kontroll för att överse regimskifte, och därmed blir humanitär intervention svår att skilja från utländsk ockupation eller regimskifte påtvingat av främmande makt (Pape 2012:51f).

Istället argumenterar han för något han kallar ”Pragmatic Humanitarian Intervention” vilket baseras på tre grundkrav för att genomföras (Pape 2012:43):

1. En fortsättande kampanj av massmord, stött av lokalt styre
2. En trovärdig och genomförbar plan med rimliga uppskattningar på förluster som inte är signifikant större än i fredstid och nära noll för den intervenerande parten genom huvudfasen av operationen
3. En strategi för att skapa beständig lokal säkerhet, så att rädda liv på kort sikt inte leder till öppet kaos i vilka många fler dör på lång sikt

Pape menar att även om FN använde Responsibility to Protect i Libyen 2011 går det att använda som exempel för en Pragmatic Humanitarian Intervention eftersom det uppfyller de tre kraven på följande vis:

1. al-Gadaffi var direkt ansvarig för att civila angreps, vilka han uppmuntrade dels genom att släppa lös fångar men också beordrade via sina militära angrepp mot civila mål (Pape 2012:62f)
2. Genom att bara begå flygangrepp och upprätthålla en flygförbudzon kan förluster för NATO undvikas (Pape 2012:65f).
3. Målet med interventionen var aldrig ett regimskifte, även om det kan ses som en följd av det. Målet var istället att undsätta de civila genom att angripa de mål som förberedde anfall mot civila. Interventionen följer inte heller några av de mönster som följt när regimskifte varit målet, som Afghanistan 2001 och Irak 2003 (Pape 2012:69).

4.2 Weiss

Thomas Weiss har studerat interventioner i en annan vinkel än Pape och har istället studerat politiken som leder till att interventioner blir möjliga. Weiss menar i sin artikel i *Ethics & International Affairs* att:

”The ICISS sandwiched military force between the sliced white bread of prevention and postconflict peacebuilding. With its more popular elements on either end of the RtoP continuum, the option of military intervention to protect human lives became somewhat more palatable than it had been, especially in the global South. Nonetheless, sovereignty remained paramount and the deployment of military force was objectionable to many critics (Weiss 2011:288).”

Därmed blev Responsibility to Protect också en ursäkt till att inte intervensera, eftersom fokus ofta hamnade på förebyggande och återuppbyggnad, vilket Weiss menar är nödvändigt och viktigt. Men han citerar också James Pattison:

”Humanitarian intervention is only one part of the doctrine of the responsibility to protect, but. . . it is part of the responsibility to protect (Weiss 2011:288).”

Weiss är av åsikten att det efter 1990-talet skedde ett skifte i synen på humanitära interventioner. Utöver Sierra Leone 2000 och östra Kongo 2003 har det inte varit några humanitära interventioner under 2000-talets första decennium (Weiss 2011:289), något han menar är en följd av invasionen av Irak 2003. Det här satte nästan stopp för Responsibility to Protect innan det ens skapats (Weiss 2011:290).

Han sätter Libyen 2011 och dess användande av Responsibility to Protect som en kontrast mot Elfenbenskusten 2010-2011 och dess brist på intervention, trots att Säkerhetsrådet likt i Libyen auktoriserade alla nödvändiga medel för att skydda civila. Trots mandatet tog det till mitten av april 2011 innan franska styrkor sattes in i Opération Licorne. Weiss frågar sig

”Was it really necessary to allow war crimes, crimes against humanity, a million refugees, and a ravaged economy to continue so long (Weiss 2011:290)?”

Därtill menar Weiss att utmaningen inte är att göra Responsibility to Protect till normativ konsensus och lag då den redan är det, utan att omvandla konsensus till handling (Weiss 2011:291).

4.3 Chandler

Professor David Chandler vid University of Westminster i London har följt Responsibility to Protect sen dess början. Denna uppsats sammanfattar tre av hans artiklar på ämnet.

Den första artikeln, ”The Responsibility to Protect? Imposing the 'Liberal Peace'” skrevs 2004 som en diskussion kring ICISSs rapport som ofta beskrivs som ha lett fram till antagandet av Responsibility to Protect senare. Chandler menar att dess förespråkare ser Responsibility to Protect som en del av det kosmopolitiska ramverk som behövs för att främja individuella mänskliga rättigheter och fred i det han kallar Liberal Peace (Chandler 2004:60). I denna artikel antar Chandler en kritisk position och menar att den Liberal Peace som förespråkarna av Responsibility to Protect vill uppnå i själva fallet är en reproduktion av kalla krigets realpolitiska realism (Chandler 2004:59).

Chandler fortsätter och menar i samma artikel att det konsensus som ICISS menade sätta, där det skulle finnas ett ramverk för när och hur interventioner skulle skötas, inte kommer uppnås eftersom ICISS inte tagit icke-västerländska staters oro i beaktning. Detta har ett antal olika former, dels där vagheten i vad interventionen ska innebära och kan skada de humanitära aktörer som redan är på plats samt kan bli ett kortsiktigt krissvar istället för ett långsiktigt engagemang för utveckling (Chandler 2004:63). Detta stärks ytterligare av att de åtgärder icke-västerländska stater främst önskade var inte enklare möjligheter att intervensera, utan ekonomiskt stöd och utvecklingsbistånd. Chandler frågar sig

”If western powers were so concerned with peoples rights to protection that they were willing to go to war, why then could they not show the same concern when it came to providing assistance to adress the social and economic problems which were perceived to be at the heart of most Third World conflict? (Chandler 2004:66)”

Därtill menar ICISS:s rapport att fokus bör skiftas från rättigheter till ansvar, och därmed säkerställa att rättigheterna fullföljs. Detta menar dock Chandler misslyckas med Responsibility to Protect som det beskrivs av ICISS eftersom rättighetspråkbruket direkt återvänder i form av rätten att bli beskyddad (Chandler 2004:64).

Vidare är enligt Chandler ett problem med rapporten att den inte tar en internationell politisk verklighet i beaktning. Det fanns inte en politisk möjlig skrivning om humanitära interventioner som skulle kunna bli ett tillägg till FN-stadgan, och sökandet efter en allmänt accepterad formulering är därför fruktlöst. Slutresultatet kan enligt Chandler därför bara bli en vag formulering öppen för tolkning vilket eroderar FN:s auktoritet (Chandler 2004:69). Chandler lånar en beskrivning av Richard Falk och David Krieger om hur bristen på enighet förstör säkerhetsrådets legitimitet:

”There are two main ways to ruin the UN: to ignore its relevance in war/peace situations or to turn it into a rubber stamp for geopolitical operations of dubious status under international law or the UN Charter. Before September 11, Bush pursued the former approach; since then — by calling on the UN to provide the worlds remaining superpower with its blessings for an unwarranted war — the latter (Chandler 2004:73)”

Han avslutar med att det är krisen hos ett legitimt ramverk som drivit samman moralitet och realpolitik, där moralistiska idéer som Liberal Peace rört sig från periferin till den politiska huvudfåran (Chandler 2004:75)

Den andra artikeln av Chandler, ”Unravelling the Paradox of ’The Responsibility to Protect’” släpptes 2009, efter att Responsibility to Protect både diskuterats på ett världstoppmöte 2005 och fått en uppföljningsrapport 2009. Det är utifrån detta Chandler menar att det finns en paradox mellan språkbruket av ”Aldrig igen” och bristen på västs politiska vilja att faktiskt intervensera (Chandler 2009:27). Chandler väljer här att förstå ICISS:s rapport inte som en lösning utan som ett erkännande på problemen med ett konsensus kring interventioner (Chandler 2009:28).

Chandler beskriver här att förespråkarna för Responsibility to Protect tar det ur sin kontext när de förstår det som fött ur FN:s misslyckanden att komma överens om när och hur humanitära interventioner ska användas, och att det skapades som en lösning på det eviga användandet av ”Aldrig igen” utan att det följdes av praktiska policys. Chandler ställer sig i stark kontrast till detta

och menar att det är en fantasi som enbart existerar i ett par författare och aktivisters huvuden (Chandler 2009:29). Istället menar han att det behöver sättas i sin kontext. Chandler menar istället att det var oredan över Kosovo som innebar de första stegen bort från tidigare ramverk kring humanitära interventioner. Svårigheten att berättiga interventioner utan samtycke förändrade fokuset till det som kallats ”A continuum of responsibility” med ansvar att förhindra, reagera och återuppbygga (Chandler 2009:29). Han menar därtill att ICISS:s rapport skapade ett moraliskt fall för reglering och samtyckeliga interventioner i icke-västerländska staters inrikespolitik (Chandler 2009:29).

Chandler menar att Irak 2003 ska ses som en del av diskussionen om responsibility to protect, snarare än något som förhindrade den (Chandler 2009:30). Efter Irak förändrades språkbruket av FN, där tvingande makt flyttades och separerades från skyldigheten att återuppbygga och förebygga (Chandler 2009:30). Detta resulterar enligt Chandler i ett skifte i vems ansvar det är, från västerländska länders ansvar att intervensera, till de stater vars ”förfall” orsakar problem. Det är deras ansvar och skyldighet att undvika att hamna där. Och istället för att på världstoppmötet anta klara regler för när interventioner var legitimerade, antogs istället inga klara kriterium för hur och när en stat fick frågå säkerhetsrådets mandat. Detta bidrar till en reproduktion av tidigare maktordning, där enbart Säkerhetsrådet kan avgöra när en intervention får göras, tvärtemot vad några ansåg att syftet med ICISS:s rapport var (Chandler 2009:30f).

Chandler diskuterar därefter huruvida världstoppmötets brist på kriterier istället resulterade i en Responsibility to Protect ”Light”, där det enda som kvarvarade från den ursprungliga rapporten var det moraliska fokuset och syftet att skydda civila (Chandler 2009:32). Han ställer sig frågan

”How can a judgement be made in advance about the potential for mass atrocities in order to enable R2P prevention to take place as some discrete set of practises separate from international responses to ‘a human rights and democracy problem’(Chandler 2009:33)”

Chandler drar därefter slutsatsen att istället för att ha besvarat några frågor, har ICISS:s rapport enbart ställt fler. Så som Responsibility to Protect tog form är den centrala frågan inte

interventionen, vilket var ICISS:s syfte, utan ett kontinuum av internationell översyn (Chandler 2009:34), där fokus läggs på att bygga upp staters beredskap i ett ramverk för kapacitetsbyggnad (Chandler 2009:35). Chandler avslutar med att Responsibility to Protect ironiskt nog innebär att ingen blir ansvarig. Han menar att så länge det saknas ett ramverk som säkerställer mänskliga rättigheter och rättsstaten kommer några aktörer försöka dra fördel av situationen, och genom att lägga fokus på god samhällsstyrning och stabila stater saknas möjligheter att genomföra breda sociala, ekonomiska och institutionella reformer. Detta är paradoxen med Responsibility to Protect (Chandler 2009:38).

Den tredje och sista artikeln av Chandler är ”R2P or Not R2P? More Statebuilding, Less Responsibility” är skriven 2010, alltså året innan NATO:s intervention i Libyen. Den är återigen ett svar på den rapport om Responsibility to Protect som FN tog fram. I denna artikel menar Chandler att Responsibility to Protect gått från att vara ett radikalt paradigmskifte inom FN:s säkerhetsagerande till att förstärka status quo (Chandler 2010:161). Chandler menar att detta beror på en separering mellan begreppet ”protection” i Responsibility to Protect, och diskussionen om intervention utan samtycke. Detta har skett resolut och fastställs i rapporten att

”the responsibility to protect does not alter, indeed it reinforces, the legal obligations of Member States to refrain from the use of force except in conformity with the Charter (Chandler 2010:162)”

I artikeln menar Chandler att FN:s generalsekreterare tagit Responsibility to Protects språkbruk och vänt det till att istället handla om förebyggande arbete och institutionsbyggande (Chandler 2010:163). Generalsekreteraren har ersatt ICISS:s tre pelare, ”prevent, react and rebuild”, med sina egna tre pelare,

1. The protection responsibility of the State,
2. ’International assistance and capacity-building’ for the state, och
3. ’Timely and decisive response’ by the international community.

Chandler menar att detta flyttar fokus från västvärldens ansvar till att begränsa detta ansvar. Han menar att ansvaret istället blir ett indirekt ansvar att stödja och hjälpa ”svaga” och ”misslyckade” stater med att förstärka sin egen suveränitet (Chandler 2010:164).

Detta förstärker den ”Liberal Peace” som Chandler talade om i sina tidigare artiklar, och gör att humanitära misslyckanden ska ses som resultatet av svaga institutioner istället för ekonomiska och sociala relationer (Chandler 2010:165).

4.4 Zehfuss

Maja Zehfuss har undersökt vem som görs till ”människa” i vad hon kallar ”västerländska interventioner”, som Kosovo 1999, Afghanistan 2001 och Irak 2003. Där menar hon att interventioner skett i humanitära ändamål, men genom det har också vissa inom diskursen definierats som mindre mänskliga eller rent av omänskliga. Interventionerna har i hennes mening varit omöjliga att genomföra utan humanitärt rättfärdigande, oavsett vilka bakomliggande motiv som finns. I Kosovo 1999 behövde kosovoalbanerna skyddas från de brott mot mänskligheten som begicks av serber, i Afghanistan 2001 behövde afghanerna skyddas från talibanerna och i Irak 2003 behövde irakierna skyddas från Saddam Hussein.

Hon citerar Ban Bulley i att detta är en effekt av paradoxen av att:

”/.../ the responsibility to protect humans is always also a responsibility to attack them (Zehfuss 2012:864).”

Zehfuss menar att Kosovo 1999 utgör en början för där människor i nöd konstruerades som nödvändiga för det hon kallar västerländska interventioner. Som exempel ger hon att när USA bombade Afghanistan 2001 släpptes det samtidigt som bomber humanitära förnödenheter i form av mat, filter och liknande (Zehfuss 2012:865). Det har blivit nödvändigt för väst att ”rena” deras krig, så krig inte förs för territoriella konflikter, utan för— och inte ens emot— människor. Hon menar att det nu inte är de angripande människorna som utgör hotet, utan något mer abstrakt som policyer från regimen eller dess vapenmakt (Zehfuss 2012:64).

Detta skapar dock en paradox, eftersom ett angrepp för att skydda en människa också är ett angrepp mot en människa. Zehfuss påpekar att många av förespråkarna för humanitära interventioner menar att västerländsk teknologi minimerar civila förluster och sker för deras skydd. Samtidigt sätter Zehfuss detta i kontexten till hur dessa interventioner utförs. I Kosovo 1999 blev piloter beordrade att flyga på hög höjd så att luftvärn inte nådde dem, vilket samtidigt ledde till minskad precision och ökad risk för civila. Detta menar hon inte bara verbalt utan även fysiskt skapar en hierarki där västerländska piloter står ovanför kosovoalbanska civila, vilket förstärkts av fall som Somalia och Rwanda där hon menar att ett par dödsfall bland västerländsk personal ledde till att uppdraget övergavs (Zehfuss 2012:866f).

Hon försöker därför förklara hur och varför vissa människor avhumaniseras och lyfter fram exempel på när och hur det sker. Först, där de som avhumaniseras inte deltar i det politiska spelet, förstått som att förhandla och diskutera. ”En kan inte förhandla med pesten”, som hon citerar (Zehfuss 2012:871f). Detta hör ihop med många staters dogm om att aldrig förhandla med terrorister, eftersom de inte är en del av det politiska spelet. De är en sjukdom för samhället, inte en del av det.

Sedan, de vi inte förstår. Personerna vi ska ”ge civilisation” genom vår intervention (Zehfuss 2012:872f). Detta hör också ihop med den enligt Zehfuss delvisa avhumaniseringen som sker av de som ska skyddas. Eftersom de inte kan kräva sina mänskliga rättigheter och därför inte är riktigt mänskliga, ska vi hjälpa dem att få rättigheterna och därmed bli människor (Zehfuss 2012:869).

5. Teori och metod

För att studera hur NATO konstruerar betydelser i sin intervention i Libyen använder jag mig av en diskursanalys.

5.1 Diskurs

Marianne Winter Jørgensen och Louise Phillips beskriver diskurser i bred mening med sin minsta gemensamma nämnare enligt följande:

"[...]oftast rymmer ordet 'diskurs' dock en eller annan idé om att språket är strukturerat i olika mönster som våra utsagor följer när vi agerar inom olika sociala domäner (Winter Jørgenssen & Phillips 2013:46)."

Det är alltså det sätt vi tolkar och förstår världen på, där vissa teorier inkluderar mer i diskursen och andra mindre. Den teori som används i den här uppsatsen, Laclau och Mouffes diskursteori, definierar enligt Winter Jørgensen och Phillips diskurs som tillfälliga bestämda betydelser, så kallad omslutning, av begrepp i en värld där som inte går att bestämma (Winter Jørgenssen & Phillips 2013:46).

Ernesto Laclau och Chantal Mouffe har en av de bredare förståelserna av diskurser. Deras diskursteori gör inte skillnad på verbala eller skrivna handlingar, och fysiska handlingar. Både det som sägs eller skrivs, och det som görs är en del av diskursen (Winter Jørgensen och Phillips 2013:31). Detta är anledningen till att Laclau och Mouffes teori används, och både NATO:s sätt att beskriva interventionen och – där det är tillämpligt – även deras handlingar i interventionen kommer att användas i analysen.

5.2 Diskursteori och diskursanalys

För att studera NATO:s användande av Responsibility to Protect i Libyen 2011 görs en kvalitativ fallstudie. Detta för att en kvalitativ till skillnad mot en kvantitativ studie är mer lämpad att förstå helheten av ingripandet. En kvalitativ studie tillåter att induktivt studera fallet för att besvara öppna frågor (Esaiasson et al 2007:42f).

Då syftet med denna studie är att förstå händelsen och skeenden har jag valt att göra en teorikonsumerande studie. Teorikonsumerande studier beskrivs av Esaiasson et al (2007:41) som en studie där ett enskilt fall studeras och ska med hjälp av befintliga teorier förstås och förklaras. Fokuset för denna uppsats ligger alltså på fallet och inte på teorin eller utvecklingen av den, varför en teorikonsumerande studie väljs över en teoriprovande. I de fall tidigare forskning inte sammanstämmer med uppsatsen kommer dock dessa påpekas.

Uppsatsen väljer att använda Ernesto Laclau och Chantal Mouffes metod för diskursanalys. Denna menar att det inte finns någon enkel separation mellan text eller tal, handling och kontext. Detta passar fallet Libyen då det finns både språkliga handlingar, som att säga att interventionen är för att skydda civilbefolkningen, och utomspråkliga handlingar som att inrätta en flygförbudszone osv.

5.2.1 Ontologisk och epistemologisk utgångspunkt

Laclau och Mouffes diskursteori menar att inte bara språk, utan alla sociala handlingar formar och formas av diskurs. Den fränsäger sig att kunna svara objektivt på hur samhället fungerar, och syftar istället till att undersöka hur olika grupper skapar och förstår sin ”verklighet”; det de förstår som en objektiv del av samhället. Det finns därmed en fysisk verklighet, men tillgång till den ges genom diskurser (Winther Jørgensen & Phillips 2013:40f). I denna uppsats kan exempelvis NATO förstås inte bara det som NATO säger och gör, utan som både skapande av dess medlemmar, dess ledare och institutioner, samt skapad av de samma.

Hur diskursen förändras och fortlever är via betydelsebildning, vilket är en levande och ständigt föränderlig process. Det går alltså inte på förhand att bestämma vad i diskursen som är relevant för stunden och betydelsen flyter beroende på när och till vad den ska artikuleras, vilket gör att flera betydelser är möjliga men inte nödvändiga (Winther Jørgensen & Phillips 2013:40f). En diskurs som upplevs som objektiv har uppnått en hegemonisk ställning, där de uppfattas som objektiva sanningar och objekt inom en hegemonisk diskurs är svåra att förändra betydelsen av, även om det är möjligt. Hegemonin agerar därmed både begränsande och producerande på så sätt att den utesluter vissa möjliga tolkningar men producerar en samstämmig verklighet. Laclau och Mouffe menar att denna hegemoniska diskurs och den falska objektiviteten är nödvändig eftersom

människan är en social varelse och behöver en konkret strukturering för att uppleva världen som meningsfull (Winther Jørgensen & Phillips 2013:46).

5.2.2 Betydelsebildning

Då Laclau och Mouffe anser att alla sociala handlingar utgör, formas av och formar diskursen, betyder det att det sociala är slagfältet för diskurser. Det sker en ständigt förändring av struktur där språk, identiteter och samhälle testas och utmanas av andra diskurser. Nya möjliga betydelser testas och ord som saknar innehåll kan först då bilda ett tecken med betydelse (Winther Jørgensen & Phillips 2013:33-36). Samma tecken definierar sin betydelse i relation till andra tecken, genom att bestämma vad det inte är, vilket gör att det är omöjligt för tecknet att definitivt och för evigt bestämmas till en betydelse, då andra tecken både inom en diskurs, mellan diskurser och i relation till andra diskurser är i samma ständiga förändring. Diskurserna existerar därför i en slags dynamisk symbios, där de samtidigt som de kämpar om sin hegemoniska betydelsebildning även definierar betydelse gentemot varandra.(Winther Jørgensen & Phillips 2013:36f).

Detta innebär en *diskursiv kamp* mellan olika diskurser som vill uppnå en hegemonisk ställning med just sin betydelse för ett tecken. De hamnar i konflikt till varandra, de blir varandras motståndare som går in i den omöjliga uppgiften att låsa fast teckens betydelse, genom att placera dem i ett fast förhållande till ett annat tecken (Winther Jørgensen & Phillips 2013:32), vilket enbart kan hålla en kort stund. Poängen är att konkurrera ut den antagonistiska diskursen, men ingen diskurs kan någonsin etablera sig som en totalitet och kan när som helst tappa sin betydelse (Winther Jørgensen & Phillips 2013:54f).

Laclau och Mouffe är kritiska till föreställningar om individen som autonomt subjekt och menar att både grupper och individers identitet sätts av diskursen. Till skillnad mot andra teorier så menar dock Laclau och Mouffe att subjekt kan anta flera olika platser i flera olika diskurser, något de kallar *fragmentering* (Winther Jørgensen & Phillips 2013:48f). Winther Jørgensen och Phillips ger exemplet:

”I folkomröstningar är man ”väljare”, vid middagen hos grannen ”gäst” och i familjen är man kanske såväl ”mor” som ”hustru” och ”Dotter” (Winther Jørgensen & Phillips 2013:49)”

Vissa problem uppstår dock när ett subjekt innehar fler identiteter från olika diskurser samtidigt. Än en gång har Winther Jørgensen och Phillips (2013) ett tydligt exempel:

”Ska man till exempel på valdagen låta sig interPELLERAS som kristen, som feminist eller som arbetare? Kanske tycks alla tre möjligheterna lockande, men de pekar i var sin riktning när krysset ska sättas. (Winther Jørgensen & Phillips 2013:49)”

Detta kallar Laclau och Mouffe för att subjektet är *överdeterminerat*, vilket subjektet i grunden alltid är eftersom det alltid är en del av flera diskurser samtidigt med fler kontingenta identiteter. De gånger ett subjekt inte är överdeterminerat är de gånger en hegemoni satt en identitet som inte går, för stunden, att komma undan genom att dölja alternativa identiteter (Winther Jørgensen & Phillips 2013:49).

På liknande sätt tilldelas grupper sin identitet i diskurser, fast för att reda ut det annars för virriga nätet av överdeterminering förstås gruppidentitet som en reducering av möjligheter. Via ekvivalenskedjor blir vissa identitetsmöjligheter otillgängliga, andra framhävs. Winther Jørgensen och Phillips (2013:52) använder exemplet ”svarta” i Storbritannien efter andra världskriget, där människor likställdes med sin hudfärg och framtogs möjligheter att identifiera sig som annat, och dolde skillnader inom gruppen. För denna uppsats är det kanske intressant att titta närmre på exemplet om rebellgrupper i Libyen 2011, där olika rebeller hade olika mål, ideologi och uppfattning, men identifieras som ”rebeller” för de alla hade ett motstånd mot Gaddafi. Vidare menar Laclau och Mouffe att grupper existerar först när de uttryckts i ord, som konstitueras i en enda rörelse (Winther Jørgensen & Phillips 2013:52f). Detta kallas *representation*.

5.3 Mitt diskursanalytiska förhållningssätt

Winther Jørgensen och Phillips menar att för att uppnå teoretisk konsistens behöver en i en diskursanalys redogöra för ens förhållande till de diskurser en undersöker samt vilka konsekvenser

ens bidrag till diskursen får (Winther Jørgensen & Phillips 2013:29). Det är inte uppsatsens mål eller syfte att beskriva en objektiv verklighet bakom diskursen, utan syftet är att analysera diskursen utan värdering av vad som är sanning eller inte.

Uppsatsen är dock ett bidrag till en diskurs och kan inte slita sig fri från den. Genom ett begränsat studieområde med enbart primärkällor säkras validiteten och genom att vara öppen med eventuella bias samt en tydlig men koncis beskrivning av genomförande och operationalisering säkras reliabiliteten.

5.4 Genomförande och operationalisering

Efter val om ett brett ämne, Responsibility to Protect, begränsades uppsatsen till användandet av den i Libyen 2011, samt att det skulle vara en diskursanalys. I samordning med handledare valdes Laclau och Mouffes diskursteori ut och ramverket för hur analysen skulle genomföras lästes igenom noggrant. De forskningsartiklar som berörde ämnet letades fram och ett antal valdes ut för att skapa en bredd och akademisk kontext.

Vilka diskursiva element som skulle undersökas närmre har valts ut via djupläsning av materialet, där relevanta element förväntas framträda. Inga element har valts ut i förväg för att materialet ska kunna angripas med öppet sinne.

Laclau och Mouffe använder ett antal begrepp, och även om några redan nämnts tidigare i artikeln kommer alla som använts i analysen även att beskrivas här. Genom att ha ett tydligt, strukturerat och samlat avsnitt underlättar det för den som med kritiska ögon vill granska analysen och användningen av begrepp. Följande begrepp har använts: *Tecken, element, moment, nodalpunkt, ekvivalenskedjor, gruppbildning, representation, artikulation och antagonism.*

Ett *element* är ett *tecken* som ännu inte fått en betydelse inom en diskurs. När elementet artikuleras inom diskursen blir det istället ett *moment*. Ett element är därmed utanför diskursen, medan ett moment är inom diskursen (Winther Jørgensen & Phillips 2013:33).

Nodalpunkter är de element som knyter ihop flera moment inom en diskurs. De organiserar diskursen. Nodalpunkterna är tomma tecken, de betyder inget utan att kopplas samman till andra moment (Winther Jørgensen & Phillips 2013:57).

Ekvivalenskedjor är sättet nodalpunkter får sin betydelse i flera steg. Tecken A ger Tecken B en betydelse vilket i sin tur ger Nodalpunkt C en innebörd. Winther Jørgensen och Phillips använder exemplet ”liberal demokrati:

””Liberal demokrati” blir liberal demokrati genom att knyts till andra betydelsebärare, exempelvis ”fria val” och ”yttrandefrihet” (Winther Jørgensen & Phillips 2013:58)”

Gruppbildning är sättet grupper identitet skapas via exkludering av möjligheter via ekvivalenskedjor (Winther Jørgensen & Phillips 2013:52). Ytterligare exempel finns i kap 5.2.2.

Representation är sättet grupper identitet skapas genom att uttryckas i ord (Winther Jørgensen & Phillips 2013:52) Detta är viktigt då det är först när en grupp nämns i ord som den kan sägas existera och få en betydelse.

Artikulation är sättet moment får betydelse genom att sättas i relation till varandra, som knutar i ett fisknät (Winther Jørgensen & Phillips 2013:35)

Antagonism är kampen mellan två eller flera diskurser, där målet är att uppnå en begreppshegemoni. Det är i motsatsförhållandet mellan interna moment och externa element som viss betydelse skapas och fastnar tillfälligt. Momentet sluter sig för att en hård front mot motståndardiskursen (Winther Jørgensen & Phillips 2013:35ff)

Alla dessa begrepp tillsammans utgör ett diskursivt fält som agerar tillsammans. Element blir moment genom artikulation till andra moment samt antagonism mot andra diskursers betydelser. Via ekvivalenskedjor skapar detta nodalpunkter, som kan utgöra grunden för en gruppbildning. När denna grupp representeras, har den exkluderas vissa möjligheter att identifieras.

6. Material

Interventionen skedde enligt NATO själva mellan februari-oktober 2011. Analysmaterialet består därför av NATO:s pressmeddelanden som nämner Libyen på engelska mellan 21 februari 2011 och 28 oktober 2011. Urvalet berör alla pressmeddelanden som släpptes under Operation Unified Protector samt lite tidigare, i den mån det berör Libyen. Att material från innan operationens början ändå tas med är för att de första pressmeddelandena berör situationen för civila i Libyen, men urvalet blir det som anses vara mest relevant och intressant (Halvorsen 1992:102). Allt annat tillgängligt material som NATO producerat om Libyen är antingen material som producerats långt i efterhand och därmed efterkonstruerar en diskurs vilket förvisso kan tänkas vara intressant att studera, men faller utanför den här uppsatsens syfte och omfång.

Allt material är primärkällor vilket gör att dess äkthet inte behöver ifrågasättas. Det är möjligt att det finns annat material i form av epost, brev eller dokument, men detta är inte fritt tillgängligt och troligen hemligstämplat och bidrar inte till den offentliga diskursen som påverkar världsordningen. Den arkivdatabas som tillhandahåller avhemligstämplade dokument behandlar enbart dokument från NATO:s tidiga historia och inget för den undersökta tidsperioden.

7. Resultat och analys

För att svara på forskningsfrågorna följer först en analys nedan och dess resultat av vilka ord som betecknas inom diskursen, hur de artikuleras i relation till varandra samt hur diskursen är organiserad. Därmed besvaras första och andra forskningsfrågan:

1. Vilka ord används för att beteckna NATO:s intervention och vilken betydelse får dessa?
2. Vilka gruppidentiteter skapas av NATO och vad innebär de?

Därefter presenteras en genomgång av de nodalpunkter som anträffats i diskursen och hur de artikuleras med diskursens moment. Sedan följer en genomgång av diskursens gruppidentiteter, dess handlingar och dess säkerhetsbegrepp.

7.1 Diskursen

Genom flera djupläsningar av NATO:s pressmeddelanden framträder ett antal element. Genom att följa dessa element och se hur de artikuleras i relation till varandra går det att se hur diskursen organiseras. Inga nodalpunkter, tecken eller andra diskursiva begrepp har identifierats på förhand, utan förväntas framträda allteftersom analysen genomförs.

De ord som används ofta och med betydelse för något är följande: Responsibility, Protect, Mandate, threat of attack, civilians, legitimacy, Allies, Coalition, Enforce, Actions och People of Libya. Genom att lägga ut dessa i en karta går det att koppla ihop dem för att se vilka som används i relation till varandra. Vi kan då urskilja två ord som används i relation till mycket och som knyter ihop flera ord med varandra; Mandate och Protect. Dessa kan då sägas utgöra nodalpunkter i diskursen, medan de övriga utgör moment i diskursen.

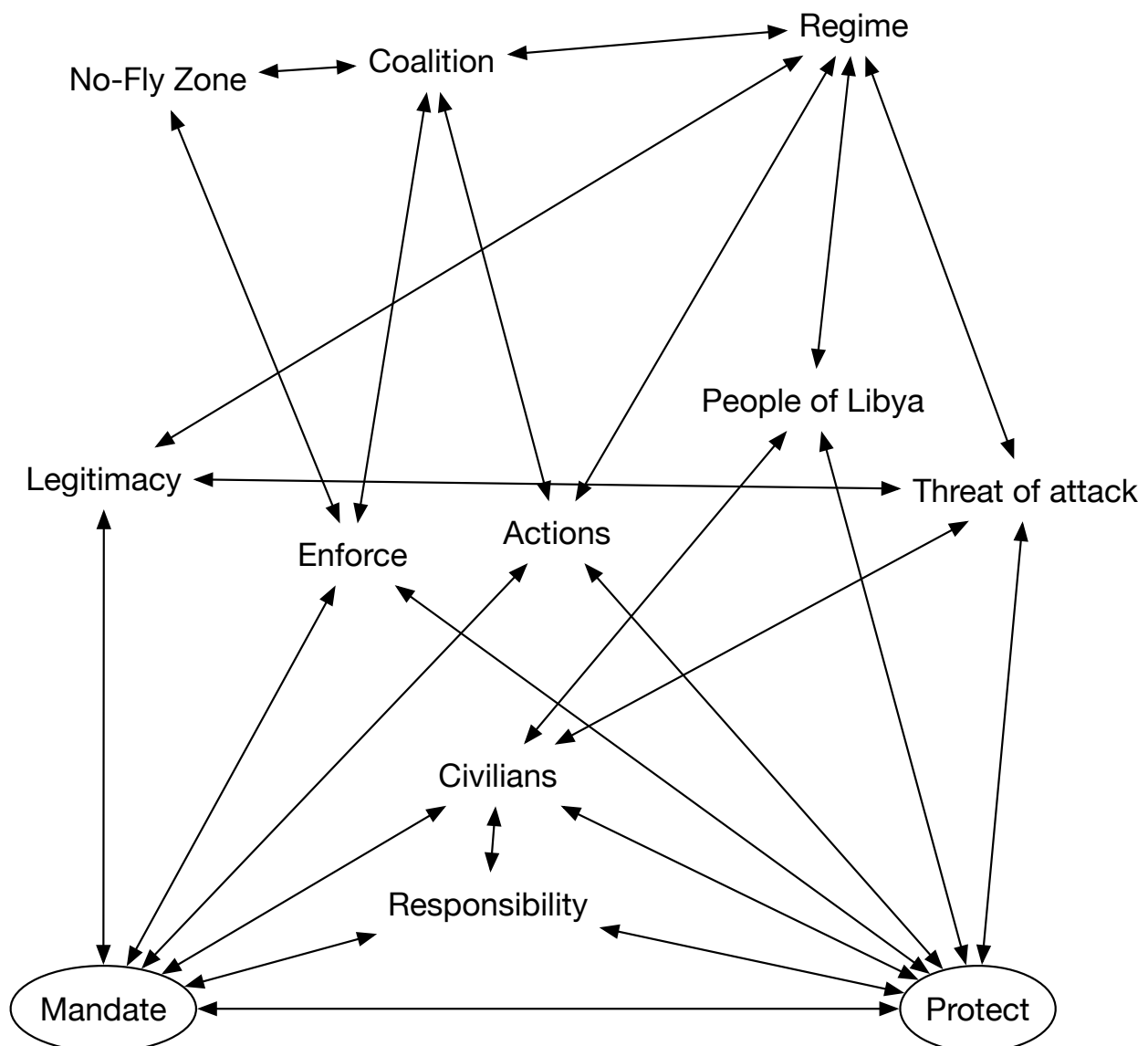
7.1.1 Mandate

Mandate ges sin betydelse inte bara via ekvivalenskedjor till andra tecken, utan även via sin relation till den andra nodalpunkten, Protect. Det finns alltså ett mandate att protect, men vad för betydelse något av tecknen har går inte att klargöra utan de andra momenten i diskursen. Mandate artikuleras i sin tur via fem andra moment som delar ur ekvivalenskedjor, Responsibility, Civilians, Actions, Enforce, och Legitimacy, vilka kommer beskrivas nedan.

Mandate innebär ett Responsibility, vilket i sin tur kopplas till Protect och Civilians. Civilians kopplas utöver det även till Threat of Attack och People of Libya. Mandate innebär då ett Responsibility mot Civilians i People of Libya som är under Threat of Attack.

För att genomföra sitt *Mandate* genomförs *Actions* vilket görs av *Coalition* mot *Regime* för att upprätthålla *No-Fly Zone* för att *Protect*.

Man har ett *Mandate* att *Enforce*, vilket görs av *Coalition* mot *Regime* för att upprätthålla *No-Fly Zone* för att *Protect*.

Sist har *Mandate en Legitimacy*, vilket ställs mot *Regime* som bedöms sakna det på grund av deras *Threath of attack*.

Det går här att se ett antal intressanta förhållanden och betydelser. Dels förhållandet *Regime* har till övriga diskursen, där det får betydelsen av något dåligt. *People of Libya* består av civila, som är hotade av *Regime*. Det sätts motsatsförhållanden mellan *Coalition* och *Regime*. Både *Coalition*, *People of Libya* och *Regime* blir därmed representerade och en gruppbildning sker, där de alla exkluderas möjligheter till handlingar och till alternativ identitet. Ett bra exempel finns i NATO:s pressmeddelande från 1:a juni 2011:

”General on the extension of the mission in Libya

NATO and partners have just decided to extend our mission for Libya for another 90 days.

This decision sends a clear message to the Qadhafi regime: We are determined to continue our operation to protect the people of Libya. We will sustain our efforts to fulfil the United Nations mandate. We will keep up the pressure to see it through.

Our decision also sends a clear message to the people of Libya: NATO, our partners, the whole international community, stand with you. We stand united to make sure that you can shape your own future. And that day is getting closer. (NATO 2011c)”

Det spelar här ingen roll vem i Libyen du är, du har två möjliga identiteter, regimen eller de som är emot den, trots att den kan bestå av olika människor med olika mål, uppfattningar och livssituation. Ännu mer intressant är måhända artikuleringen som sker mellan *Protect* och *People of Libya*, vilket kommer analyseras vidare i 7.1.2 *Protect*.

Vidare är det intressant att jämföra handlingar som de olika grupperna kan genomföra. I NATO:s pressmeddelande från 30:e april kan vi läsa följande beskrivning av regimen:

”The Qadhafi regime continues to cause widespread suffering through its attacks on the Libyan population. Quite simply, this must stop. NATO remains firm - we will continue our operation until the threat to the civilian population of Libya is removed. (NATO 2011a)”

Samma pressmeddelande innehåller också en beskrivning av NATO:s egna handlingar:

”NATO-led forces are taking robust action to protect civilians and civilian-populated areas under threat of attack in Libya and enforcing the No-Fly Zone and arms embargo authorized by UNSCR 1973. We pay tribute to the skill, bravery and professionalism of our men and women in uniform carrying out this difficult task. We will continue to adapt our military actions to achieve maximum effect in discharging our mandate to protect civilians and civilian-populated areas. To this end, we are committed to provide all necessary resources and maximum operational flexibility within our mandate. A high operational tempo against legitimate targets will be maintained and we will exert this pressure as long as necessary and until the following objectives are achieved: (NATO 2011a)”

Den fysiska handlingen är i det abstrakta den samma, ett användande av våld mot människor, men betydelsen blir annorlunda. NATO genomför *actions* i syfte att beskydda, medan regimen genomför *attacks* som dessutom beskrivs orsaka *widespread suffering*. Det går här att se väldigt tydligt hur gruppbildning exkluderar möjligheter. En som tillhör *Regime* kan inte genomföra goda handlingar. Det onda som ”de” gör står i stark kontrast till det goda som ”vi” gör i NATO:s diskurs.

7.1.2 Protect

Protect har liksom *Mandate* fått sin betydelse dels via artikulering till den andra nodalpunkten, men också via sex ekvivalenskedjor.

Protect innebär ett *Responsibility*, vilket i sin tur kopplas till *Mandate* och *Civilians*. Precis som hos *Mandate* kan *Civilians* kopplas utöver det även till *Threat of Attack* och *People of Libya*. *Protect* innebär då ett *Responsibility* mot *Civilians* i *People of Libya* som är under *Threat of Attack*.

För att kunna *Protect* genomförs *Actions* vilket görs av *Coalition* mot *Regime* för att upprätthålla *No-Fly Zone* för att upprätthålla det *Mandate* de fått från Säkerhetsrådet.

För att kunna *Protect* måste man *Enforce*, vilket görs av *Coalition* mot *Regime* för att upprätthålla *No-Fly Zone*.

Sist sker en gruppbildning i artikulationen mellan *Protect* och *People of Libya*. Det sägs här att de som ska skyddas är de som behöver hjälp, och inte tillhör *Regime*. Ännu mer intressant är kopplingen till *Civilians som sker*. I NATO:s pressmeddelande från 23:e oktober står det följande:

”Our NATO-led operation to protect the people of Libya, under the historic mandate of the United Nations, is very close to completion. We have taken a preliminary decision to end Operation Unified Protector on October 31, and we will take a formal decision in the next few days.

As we wind down the operation, together with our partners, we will monitor the situation and retain the capacity to respond to threats to civilians, if needed. So that the people of Libya can safely take their future fully into their own hands. (NATO 2011f)”

Här blir det tydligt att de som ska skyddas är *People of Libya*. Samtidigt är de som hotades civila. Det sker alltså en artikulering mellan *Civilians* och *People of Libya* där de som inte är civila tillhör regimen, och de som ska skyddas är de civila. Vilket i diskursen ställer de rebeller som stred mot Gaddafi under samma tak som civila, eftersom de behövde skyddas och regimen angrep dem.

7.2 Handlingar

Därmed har den första och andra forskningsfrågan, vilka ord används för att beteckna NATO:s intervention och vilken betydelse får dessa; samt vilka gruppidentiteter skapas av NATO och vad innebär de, fått sina svar, medan de övriga bara fått delar av sitt svar eller inte besvarats alls. För tydlighets skull följer dessa ytterligare en gång nedan:

3. Vilka handlingar möjliggörs?
  - Vad innebar ”Protect” i fallet?

- Vem skulle skyddas?

4. Vilken typ av säkerhetsbegrepp framträder i interventionen?

För att titta närmare på vilka handlingar som möjliggörs kan vi återkoppla till den forskning Maja Zehfuss bidragit med. De moment i diskursen som hanterar de fysiska handlingarna från NATO:s sida är *Enforce, Actions* och nodalpunkten *Protect*. *Enforce* handlar i diskursen om att uppnå något, att uppfylla det som mandatet ger dem. *Actions* är det som sker. I NATO:s pressmeddelande från 8:e juni kan vi läsa följande:

”Today, we the Defence Ministers of Allies and operational partners in the NATO-led operation Unified Protector met to take stock of the situation in Libya and to reaffirm our commitment to support the enforcement of UNSC Resolutions 1970 and 1973. These provide a clear mandate to protect civilians and civilian populated areas under threat of attack, and to enforce the no-fly zone and arms embargo.

Our operation reinforces international community objectives, as set out by the Contact Group on Libya, to bring about a speedy resolution to the crisis, to put an end to the violence, and to allow the Libyan people to freely determine their own future. Our operation continues to enjoy strong regional support and to benefit from invaluable contributions from non-NATO partners.

We are fulfilling our mandate. We have made significant and steady progress and saved countless lives as a result. By maintaining a high operational tempo and carrying out precision strikes against legitimate military targets, we have seriously degraded the ability of the Qadhafi regime to attack civilians and relieved the pressure on civilian populated areas such as Misratah. Our operations are being conducted with the utmost care to avoid civilian casualties (NATO 2011d).”

Här går det att se att de kopplar sitt *Enforce* till ”Precision strikes” och att det sker med ”Utmost care to avoid civilian casualties”. Därmed erkänner NATO att även om civila förluster helst undviks, är det något som ibland skulle kunna hända. Därmed tillåts inte bara angrepp mot mål för att skydda civila, att skydda civila innebär att civila ibland kommer skadas eller dö. Och i linje med

Zehfuss teori om vem som angrips i och med NATO:s *Actions* ser vi att målet inte är de soldater som regimen använder, utan dess vapen, dess policies eller dess förmågor. Vi kan se detta i pressmeddelandet ovan där NATO:s intervention anses ha ”seriously degraded the ability of the Qadhafi regime”.

Till skillnad mot Zehfuss teori så finns det dock tillfällen där regimen mänskliggörs, och detta i fall där Al-Gadaffi själv nämns som en del av det. I NATO:s presmeddelande från 27:e juni står det

”ICC Indicts Colonel Qadhafi, Saif al-Islam and Abdullah al-Sanoussi.

Press Conference by NATO Secretary General, Anders Fogh Rasmussen

This decision once again highlights the increasing isolation of the Qadhafi regime. It reinforces the reason for NATO's mission to protect the Libyan people from Qadhafi's forces. Qadhafi and his henchmen need to realise that time is rapidly running out for them. NATO is more determined than ever to keep up the pressure until all attacks on civilians have ended, until all regime forces have returned to their bases and until there is unhindered access to humanitarian aid for all those who need it (NATO 2011e).”

Här kopplas istället, om än milt, regimen till en person och dess följe, ”Qadhafi and his henchmen”, som bedöms ha agens nog att inse att tiden rinner ut. Detta hör dock också ihop med att ICC åtar al-Gaddafi och två av hans närmaste. Så frågan är om detta hör ihop med den omslutning som skett inom diskursen mot al-Gaddafi, eller om diskursen hittar en ny kontingent lösning i relation till något annat. I NATO:s pressmeddelande från 8:e juni kan vi läsa

”/.../

Time is working against Qadhafi who has clearly lost all legitimacy and therefore needs to step down. There is no future for a regime that has systematically threatened and attacked its own population. The Libyan people deserve to decide their own future within a sovereign, independent and united Libya (NATO 2011d).”

Här mänskliggörs istället al-Gaddafi i form av att han anses ha haft legitimitet men ha tappat den, men han gör det som representant för en omänskliggjord regim. Därmed tillåts NATO:s militära angrepp mot regimen, men inte mot al-Gaddafi själv.

Protect blir den handling som sker i angreppen mot regimen. Vilket gör att *Protect* innebär angrepp mot regimen, dess förmågor och dess policier. Återigen kan vi kolla på NATO:s pressmeddelande från 8:e juni, som sett ovan. Där ser vi att *Protect* kopplas till *Mandate*, och mandatet att det bedöms ha "saved countless lives as a result". Strax ovanför det kopplas *Mandate* till *Protect* och *Civilians* och det är via bland annat den här artikuleringen som både *Mandate* och *Protect* får sin betydelse. Det som ska skyddas blir därmed "civila". Men vem är civil? Som tidigare påpekat finns det en sammanflytning mellan de som strider mot al-Gadaffis styrkor och civila, enbart för att de är emot al-Gadaffi. Går det då att skilja rebeller från civila i diskursen?

Zehfuss skulle säga att de som artikuleras och representeras som "civil" också delvis avhumaniseras eftersom de inte kan kräva sina mänskliga rättigheter till fullo (Zehfuss 2011:869). Och i och med artikuleringen av "Civil" som under "Threat of attack" till den grad att de behöver skyddas saknar de också möjlighet att kräva sin rätt till liv. NATO:s pressmeddelande från 1 juni stödjer till viss grad detta:

"Our decision also sends a clear message to the people of Libya: NATO, our partners, the whole international community, stand with you. We stand united to make sure that you can shape your own future. And that day is getting closer (NATO 2011c)."

Beskrivningen av "We stand united to make sure" tyder på ett skyddsbehov även i efterhand. Ett problem uppstår dock i sammanflytningen mellan civila och rebeller. Civila avhumaniseras enligt Zehfuss eftersom de inte kan kräva sin rätt till liv. Men eftersom civila och rebeller flyter samman finns det i diskursen civila som strider mot al-Gadaffi för sina rättigheter. Avhumaniseras dessa med? "People of Libya" har i NATO:s diskurs båda rollerna. De kan å ena sidan göra motstånd, samtidigt som de är civila. Det som avgör det hela är dock att oavsett om de gör motstånd eller inte, så behöver de hjälp. Deras motstånd är inte effektivt nog, och misslyckas därför om inte NATO

hjälp till. Zehfuss menade att i Afghanistan 2001 släpptes humanitära förnödenheter i samband med bombningar som ett sätt att bedriva krig på ett humanitärt sätt (Zehfuss 2012:865). I NATO:s diskurs är bombningarna i sig humanitära.

7.3 Säkerhet

När det kommer till säkerhetsbegreppet är momentet *Legitimacy* tillsammans med nodalpunkten *Mandate* speciellt intressant i diskursen. I exempelvis NATO:s pressmeddelande från 14:e april kan vi läsa

”/.../

Qadhafi and his regime have lost all legitimacy through their comprehensive and repeated refusal to abide by UNSC Resolutions 1970 and 1973 (NATO 2011a). ”

Här beskrivs regimen som att ha tappat all legitimitet eftersom de inte uppfyller internationella normer. Detta går att koppla till vad vi kan läsa i pressmeddelandet från 8:e juni

”Time is working against Qadhafi who has clearly lost all legitimacy and therefore needs to step down. There is no future for a regime that has systematically threatened and attacked its own population. The Libyan people deserve to decide their own future within a sovereign, independent and united Libya (NATO 2011d). ”

Målet med interventionen är att skydda civila. Men resultatet av den blir bland annat att al-Gaddafi måste avgå och ställas till svar för sina brott. Det krävs därför en ny och suverän stat som ersätter den gamla. Därmed hävdas statens legitimitet som relevant och det kan sägas företräda en statscentrerad säkerhetsdefinition. Samtidigt kan vi i samma meddelande läsa att anledningen till att regimen tappat sin legitimitet är för dess angrepp på befolkningen, vilket kan ses företräda det motsatta med sitt fokus på människor.

Genom att företräda mänsklig säkerhet behöver en dock inte helt ignorera staten. Staten kan vara en garant för människors säkerhet och en legitim stat som skyddar sina invånare är att föredra. Hot mot staten kan fortfarande vara hot mot människor, speciellt via den ekvivalenskedja genom vilken

Legitimacy får delar av sin betydelse. *Regime* tappar sin *Legitimacy* genom dess *Threat of attack* mot *Civilians*. Alltså är den legitima och suveräna staten den som inte angriper civila.

Detta passar väl ihop med hur Weiss ser på interventionen. En stor del av fokus i *Responsibility to Protect* har hamnat på de två andra delarna, förebyggande och återuppbyggande. När nu den tredje delen användes, intervention, har den förebyggande delen misslyckats och när interventionen är färdig är fokus på återuppbyggande. I NATO:s sista pressmeddelande för interventionen, när de 28 oktober beskriver interventionen som över, står det följande:

”We have done this together for the people of Libya. So they can take their future firmly and safely into their own hands. Libyans have now liberated their country. And they have transformed the region. This is their victory.

Of course, they still have a lot of work to do – to build a new Libya, based on reconciliation, human rights and the rule of law. A democratic Libya for all its people.

But the world stands with them. And NATO stands ready to help, if needed and requested. To help Libyans reform the security and defence institutions that all democracies need to remain free and safe (NATO 2011g).”

Här hamnar fokus klart på återuppbyggnad, men på militär sådan. ”The security and defence institutions that all democracies need to remain free and safe” talar snarare för en statscentrerad bild av säkerhet i diskursen. Detta stödjer förvisso Papes tes om Libyen som en Pragmatic Humanitarian Intervention snarare än ett regelrätt användande av *Responsibility to Protect*, eftersom det inte talar om annat än militära institutioner och säkerhet. Samtidigt kan en fråga sig om detta snarare hör till NATO:s roll och expertis än till något annat. NATO som försvarsorganisation har erfarenhet på militära frågor, men är mindre erfaren av statsbyggnad, vilket den kanske vill lämna till andra partners såsom Europeiska unionen eller FN.

Det ter sig alltså som om NATO:s syn på säkerhet delvis passar in i båda säkerhetsbegreppen. Samtidigt är en syn på mänsklig säkerhet grunden för hela interventionen, delvis i arvet från

Responsibility to Protect. Detta tillsammans med användningen av fokuset på *Civilians* gör att huvuddelen av NATO:s syn på säkerhet ändå handlar om mänsklig säkerhet, men att det kan vara svårt att släppa ett så tungt arv av state security.

7.4 Sammanfattning

Sammanfattningsvis organiseras diskursen i två nodalpunkter och 10 moment som får sin betydelse i artikulering mot varandra och kringliggande tecken. Därmed besvarades den första forskningsfrågan.

I diskursen representeras tre olika gruppidentiteter, *Regime*, *People of Libya* och *Coalition*. *Regime* blir angriparen, *People of Libya* den angripna och *Coalition* blir beskyddaren. Därmed besvarades även den andra forskningsfrågan.

I linje med Zehfuss ser vi hur vissa av dessa grupper avhumaniseras till olika grad, där regimen främst representerar dåliga policys och inte människor, med vissa undantag. Detta möjliggör angrepp på människor, trots att det är människor som ska beskyddas. De människor som ska beskyddas är istället en disparat grupp, *People of Libya*, bestående av allt från rebeller som gör aktivt motstånd mot regimen, till civila som hamnat i korselden. Därmed besvarades den tredje forskningsfrågan och dess underfrågor.

Den fjärde och sista forskningsfrågan är svårare. I och med att civila är de som ska skyddas, och fokuset på människor tyder det på en mänsklig syn på säkerhet. Samtidigt betonas statens legitimitet och behovet av statliga militära institutioner för säkerhet och frihet, vilket kan tyda på en klassisk statscentrering. Huvuddelen av begreppen som används är dock mänskliga och fokuset ligger på människor. Därmed har även den sista forskningsfrågan besvarats.

8. Diskussion

Syftet med denna uppsats var att med perspektiv från Björn Hettnes teori om världsordningar undersöka hur den nuvarande världsordningen manifesteras i fallet Libyen 2011. En av de av Hettne föreslagna vägarna världsordningen kan ta är via starkare regionala organisationer, som EU, AU och liknande. I fallet Libyen 2011 var både FN, NATO, AU och Arabförbundet involverat på något sätt, och utifrån en juridisk princip som ifrågasätter nationell suveränitet sattes mandatet för en humanitär intervention i syfte att skydda civila med alla möjliga medel. Samtidigt sammanfaller NATO:s intervention i Libyen med hur konflikten i Syrien har eskalerat och fått ett helt annat svar, där en skör maktbalans möts och Ryssland och Kina blockerat resolutioner i säkerhetsrådet. Ett förslag på vidare studie är därmed att studera hur världsordningen tar sig i uttryck från Rysslands och Kinas perspektiv, vilket bland annat går att göra genom att studera deras agerande i Syrien där Ryssland lagt sitt veto för att blockera åtta olika resolutioner, ofta tillsammans med Kina.

Det är också möjligt att Libyen 2011 var ett försök att etablera en världsordning, men att detta försök misslyckades och att det är därför vi inte sett användandet av interventionsdelen av Responsibility to Protect på stor skala efteråt. Värt att notera är att Frankrike varit drivande i alla interventioner som använt Responsibility to Protect, i Libyen 2011, Elfenbenskusten 2011 samt i Centralafrikanska Republiken (UNSC 2013). En av Frankrikes närmsta allierade, Tyskland, var dock ett av få NATO-länder som inte deltog i interventionen i Libyen. Det kan därför också vara intressant att titta närmare på hur dessa två länder skiljer sig inte bara i synen på internationella interventioner men också i sitt gemensamma säkerhetsarbete inom EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik, speciellt med Storbritanniens utträde ur EU drar undan ett av de största länderna som agerat motpol till Tyskland och Frankrike i många frågor.

9. Källor

- BBC. (2013, december 16). Arab uprising: Country by country - Tunisia. *BBC News*. Hämtad från <http://www.bbc.com/news/world-12482315>
- Bellamy, A. J. (2012). The Responsibility to Protect. I P. Williams (Red.), *Security studies [Elektronisk resurs] : an introduction* (s. 486–502). London ; Routledge.
- Bergström, G., & Boréus, K. (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Campbell, P. J., MacKinnon, A. S., & Stevens, C. (2010). *An Introduction to Global Studies*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Chandler, D. (2004). The responsibility to protect? Imposing the 'Liberal Peace'. *International Peacekeeping - London*, 11(1), 59–81. <https://doi.org/10.1080/1353331042000228454>
- Chandler, D. (2009). Unravelling the Paradox of "The Responsibility to Protect". *Irish Studies in International Affairs*, 20, 27–39.
- Chandler, D. (2010). R2P or Not R2P? More Statebuilding, Less Responsibility. *Global Responsibility to Protect*, 2(1), 161–166. 10.1163/187598410X12602515137617
- CNN, E. M. (2017, april 13). 8 times Russia blocked a UN resolution on Syria. Hämtad från <http://www.cnn.com/2017/04/13/middleeast/russia-unsc-syria-resolutions/index.html>
- Esaiasson, P. (2007). *Metodpraktikan : konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Halvorsen, K. (1992). *Samhällsvetenskaplig metod*. (S. Andersson, Övers.). Lund: Studentlitteratur.
- Hettne, B. (2005). *Från Pax Romana till Pax Americana : Europa och världsordningen*. Stockholm: Santérus.
- Human Rights Watch. (2011, januari 24). World Report 2011: Libya. Hämtad från <https://www.hrw.org/world-report/2011/country-chapters/libya>
- Kerr, P. (2013). Human Security. I A. Collins (Red.), *Contemporary security studies* (s. 104–116). Oxford: Oxford University Press.
- Laclau, E. (1990). *New reflections on the revolution of our time*. London: Verso.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (2001). *Hegemony and socialist strategy : towards a radical democratic politics*. London: Verso.

- NATO. (2011a, april 14). Statement on Libya following Berlin working lunch. Hämtad från http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_72544.htm
- NATO. (2011b, april 30). Statement by the Secretary General on Qadhafi threat toward Italy. Hämtad från http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_72971.htm
- NATO. (2011c, juni 1). Statement by the NATO Secretary General on the extension of the mission in Libya. Hämtad från http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_74977.htm
- NATO. (2011d, juni 8). Statement on Libya following the Working lunch of NATO Ministers of Defence with non-NATO Contributors to Operation Unified Protector. Hämtad från http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_75177.htm
- NATO. (2011e, juni 27). NATO Secretary General's statement on International Criminal Court decision on Qadhafi indictment. Hämtad från http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_75772.htm
- NATO. (2011f, oktober 23). Statement by the NATO Secretary General on the liberation of Libya. Hämtad från http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_79828.htm
- NATO. (2011g, oktober 28). NATO Secretary General statement on end of Libya mission. Hämtad från http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_80052.htm
- SIPRI. (2017, april). Trends in World Military Expenditure, 2016. SIPRI.
- UCDP. (2017a). Government of Libya - Civilians. Hämtad 29 juli 2017, från <http://ucdp.uu.se/onesided/946>
- UCDP. (2017b). Government of Libya - NTC. Hämtad 29 juli 2017, från <http://ucdp.uu.se/statebased/11980>
- UNSC. (2011, mars 14). Security Council Resolution S/RES/1973. Hämtad från [www.undocs.org/S/RES/1973\(2011\)](http://www.undocs.org/S/RES/1973(2011))
- UNSC. (2013, december 5). Security Council Resolution S/RES/2127. Hämtad från [www.undocs.org/S/RES/2127\(2013\)](http://www.undocs.org/S/RES/2127(2013))